

De academische werkplaats voor

Onnodige zorg vermijden,
zonder onderbehandeling te riskeren

www.adhdendrukgedrag.nl

Subsidiegever:

Agenda

- 13.00 – 13.10 Opening
- 13.10 – 13.35 Ervareingsdeskundige aan het woord
- 13.35 – 14.00 Themagroep Voorlichting
- 14.00 – 14.10 Pauze
- 14.10 – 14.35 Themagroep 3
- 14.35 – 15.00 Themagroep 4
- 15.00 – 15.15 Slotdiscussie
- 15.15 – 16.15 Netwerktafels incl. borrel

Infographic

Samenkomen om hulp te verbeteren

In de Academische Werkplaats voor ADHD en Druk Gedrag werken Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam samen met andere partners om de hulp voor drukke en onnodig medicatiegebruik te verbeteren.

Wie zijn we en wat doen we?

De Academische Werkplaats voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Werkgroep voor ADHD en Druk Gedrag is een samenwerking van Accare, Rijksuniversiteit Groningen, Hanze Hogeschool Groningen en de Vrije Universiteit Amsterdam.

Participatie ervaringsdeskundigen

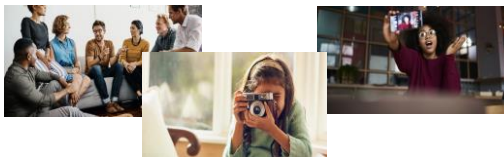

Participatie ervaringsdeskundigen

Voor jong en oud:

- Ouders
- Kinderen
- Jongeren

Op verschillende manieren:

Ouderbijeenkomsten

Twee bijeenkomsten

- 1 bij Stichting Al Amal
- 1 voor ouders, kinderen én jongeren

Resultaten

Kritisch over noodzaak diagnose

Behoeft aan informatie:

- Mogelijkheid van hulp zonder diagnose
- Uitgestelde diagnose
- (On)omkeerbaarheid diagnoses
- Terugkeer van speciaal naar regulier onderwijs

Frustratie samenwerking met school/hulpverleners

Problemen thuis

Positieve eigenschappen meer belichten

Participatie kinderen en jongeren

Vloggen

Korte vlogcursus tijdens bijeenkomst
Thuis vlog maken (onder begeleiding)

Fotomethode

Op SBO-school in Gouda (6 kinderen van gr 6/7)

- Korte cursus foto's maken
- Opdracht: 5 – 10 foto's maken over bijvoorbeeld:
 - Wat maakt je druk en wat rustig?
 - Waar ben je trots op en wat zou je willen verbeteren?
 - Waar kun jij anderen bij helpen en waar kunnen anderen jou bij helpen?

Participatie kinderen en jongeren

Knelpunten

Werving erg lastig

Juiste participatiemanier afhankelijk van leeftijd en doelgroep

- Concentratie tijdens groepsuitleg
- 1-op-1 begeleiding/gesprekken
- Kiezen onderwerp
- Balans: Loslaten – Aansturen

Extra

1-op-1 gesprekken

Presentaties in klassen met uitleg over ADHD

Participatie ouders en kinderen

Resultaten

- Inzichten/ervaringen/knelpunten ouders
 - Meenemen in themagroepen
- Enthousiaste ouders die betrokken willen blijven
- Vlogs kinderen mogelijk helpen voor andere kinderen
- Meer begrip voor deze kinderen door hun klasgenoten
- Meer inzicht in knelpunten participatie

Participatie: toekomst

Stichting Al Amal

Tweede bijeenkomst

Grotere betrokkenheid bij onderzoeksprojecten

Vloggenserie

Ervaringsdeskundigen vraag laten stellen in vlog

Vragen door experts laten beantwoorden, zoals:

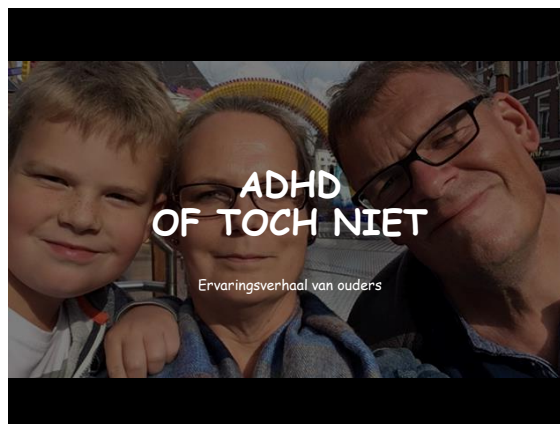
- Kan bewegen helpend zijn voor kinderen met ADHD?
- Is ADHD gewoon jongensgedrag?

Participatie: discussievragen

Hoe kun je makkelijker ouders en kinderen werven?

Hoe laat je hen participeren?

- Wat is zinvol?
- Wat is efficiënt (qua kosten en tijd)?
- Vanaf welke leeftijd is participatie nuttig en haalbaar?

Hoe doen we het thuis?

- wekelijks familie overleg
- dagboek Thijs
- wederzijds respect
- begrip voor gevoelens en emoties
- samen tot oplossing

De eerste jaren (0-4 jaar)

- Kleinschalige kinderopvang
- 6 kinderen en 2 leidsters
- echte aandacht voor kinderen
- veel vriendjes in de groep
- kon goed meekomen
- lekker in zijn vel

Basisscholen (4-8 jaar)

- langdurig afwezig personeel
- leerkrachten die diagnoses + medicatie willen
- inzet CJG
- 1^e gesprek al over ADHD
- klasobservatie en vragenlijsten
- weerstand tegen het gemak van werkwijze CJG
- stap richting particuliere zorg
- uitkomst tegengesteld aan CJG
- ADHD werd niet gezien

Basisscholen (4-8 jaar)

- wel gezien:
 - veel onrust in klas
 - leerkracht trad niet op tegen pesten
 - gecorrigeerd door klasgenoten
- adviezen voor scholen + leerkrachten
- eis school: halve dagen naar school
- net 6 jaar, veel twijfels, maar grote dwang om CJG-onderzoek:
 - ADHD? Autisme? ODD? IQ?

Basisscholen (4-8 jaar)

- uitslag: niets gevonden!
- goede resultaten met aanpak particuliere zorg
- wel juridische hulp ingeschakeld door ons
- voortdurend eisen om nieuwe onderzoeken
- wel observatie in klas door particuliere zorg
- hij valt op door stem maar niet door gedrag

Basisscholen (4-8 jaar)

- groep 4 bezoek schoolinspectie → stroomversnelling naar speciaal onderwijs

...ment drug your children?

SO Groep 4

- start net voor kerstvakantie
- moeilijke start
- 1^e 6 weken een drama
- conclusie juf: op vorige school
 - alleen maar straffen
 - geen onderwijs gegeven
 - hechtingsproblemen (school)

SO Groep 3

- ging niet goed in groep 4
- terug naar groep 3
- hierna: rust!
- grote sprongen vooruit
- bij eindgesprek wel weer gesproken over ADHD + goede resultaten van methylfenidaat

SO Groep 4

- superjaar
- forse sprongen vooruit op elk vlak
- niet meer gesproken over ADHD
- overweging klas overslaan maar spelling nog te zwak

SO Groep 5

- veel wisseling leerkrachten
- MLK klas opgeheven → verdeeld over groep 5 en 6
- veel last van gedrag MLK kinderen
- veel schoolgesprekken:
 - wel vertrouwen in juf
 - zeer goede schoolresultaten
 - wel last van gedrag anderen
 - kan zich prima handhaven

Wat willen we meegeven?

- Maak onderwijs en zorg weer betrouwbaar!
- Schoolbestuur meer hands-on!
- Stop met medicalisering en medisch framework als oplossing van maatschappelijk probleem!
- Praat met kinderen en ga de verbinding met ze aan!
- Neem ouders serieus!
- Dialoog i.p.v. monoloog!
- Laat (werk)frustratie uit gesprekken!

Vlog van zijn zoon

[Wat helpt me om rustig te worden op school?](#)

Themagroep Voorlichting Druk gedrag & ADHD

Differentiëren zonder discrimineren

Sanne te Meerman

Aanleiding

- In veel voorlichting overheerst een biomedische visie op ADHD. Door ADHD te omschrijven als een aanwijsbaar hersendefect kan het geloof en vertrouwen in pedagogische interventies afnemen.
- Onze zorg is dat het aanbieden van laagdrempelige ouder- en leerkrachtbegeleiding zonder begeleidende voorlichting, een aanzuigend in plaats van een demedicaliserend effect zal hebben omdat het een eerste stap kan zijn richting specialistische zorg.

Aanleiding

- In veel voorlichting overheerst een biomedische visie op ADHD. Door ADHD te omschrijven als een aanwijsbaar hersendefect kan het geloof en vertrouwen in pedagogische interventies afnemen.
- Onze zorg is dat het aanbieden van laagdrempelige ouder- en leerkrachtbegeleiding zonder begeleidende voorlichting, een aanzuigend in plaats van een **demedicaliserend** effect zal hebben omdat het een eerste stap kan zijn richting specialistische zorg.

Aanleiding

- In veel voorlichting **overheerst een biomedische visie op ADHD**. Door ADHD te omschrijven als een aanwijsbaar hersendefect kan het geloof en vertrouwen in pedagogische interventies afnemen.
- Onze zorg is dat het aanbieden van laagdrempelige ouder- en leerkrachtbegeleiding zonder begeleidende voorlichting, een aanzuigend in plaats van een **demedicaliserend** effect zal hebben omdat het een eerste stap kan zijn richting specialistische zorg.

Biomedische visie overheerst

Uit: Nectar, biologieboek VWO 5

Ligt de oorzaak dan niet in het zenuwstelsel?

- ADHD is een geboortemaand stoornis.
- ADHD is een gevolg van echtscheiding.
- ADHD is een armoede-stoornis.
- ADHD komt door grote klassen.
- ...
- ADHD is een 'neurodevelopmental disorder'?

Doelen

Door:

- 1) beschikbare voorlichting te onderzoeken, goede en slechte kanten belichten.
- 2) Richtlijn + concrete voorlichting over druk gedrag en ADHD te ontwikkelen. Uitgangspunt onnodige zorg voorkomen maar geen onderbehandeling riskeren
- 3) Een informatiestroom te creëren, waarin de themagroep via ouder- en leerkrachtplatformen informatie krijgt over wat er speelt en waar behoefte aan is qua informatie en zorg.

1. Beschikbare voorlichting onderzoeken

“Volumetrisch MRI-onderzoek laat bij kinderen en volwassenen kleinere volumina zien van grijze stof, en verminderde activatie van dezelfde hersengebieden (bijvoorbeeld de cingulate cortex)”

STM	Wmb is dit geen handige manier voor het weergeven van dit soort onderzoek, met name wegens de generalisatie. Nergens (ook niet elders in de tekst) staat dat het slechts een groepsuitleg is die niet geldt voor veel individuen met een ADHD-classificatie.
PH	Eens. Zelfde geldt wanneer je zegt “Mannen zijn langer dan vrouwen”. In het meervoud (mannen, vrouwen) zit een klein beetje het groepsbetrekkende geïncorporeerd. Maar er zijn uiteraard individuele vrouwen die langer zijn dan individuele mannen
NLR	Hierbij worden gemiddeldes verward met in het geheel niet overlappende normaalverdelingen en worden kleine effectgroottes uit verband gehaald. De zinsnede zou al beter zijn wanneer zou worden toegevoegd ‘laat bij kinderen en volwassenen <u>gemiddeld genomen iets kleinere</u> ...’. Alhoewel dat bij volwassenen niet goed gerepliceerd is.

**Nieuwe voorlichting:
Hoe dan wel?**

The key concept underlying the diagnoses of attention deficit/hyperactivity disorder (ADHD) and hyperkinetic disorder (HKD) is that of maladaptively high levels of inattention, overactivity, and impulsiveness. These problems occur in different combinations in different individuals, and with different levels and types of associated problems. They are descriptions of behavior, not explanations.

Uit: Rutter's Child and Adolescent Psychiatry, 2015).

**Nieuwe voorlichting:
Hoe dan wel?**

MDW Hoe moet het dan wel (Concreet: aanbevelingen voor het kwaliteitskader).

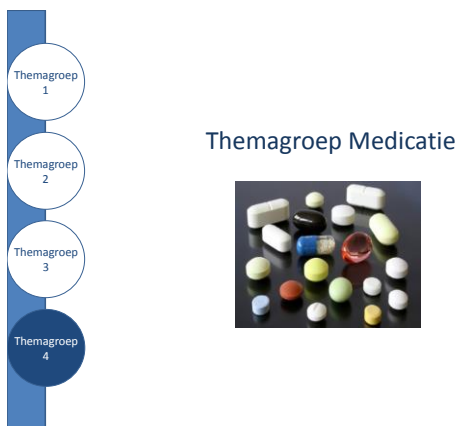
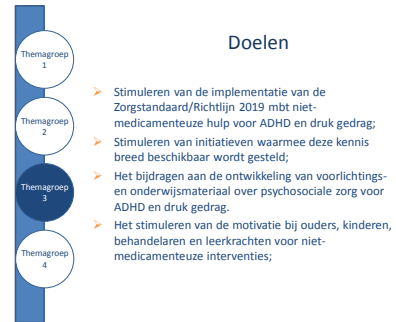
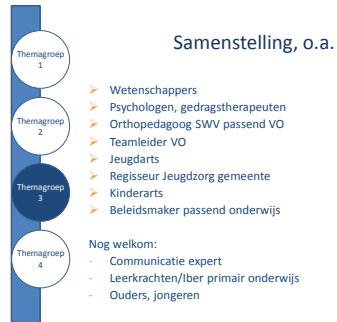
STM	Maak ten aanzien van neuro-anatomisch/chemisch/fysiologisch onderzoek altijd duidelijk dat de uitkomsten groeps-gemiddelden zijn. Vermijd generalisaties. Vermeld expliciet dat geen van deze kenmerken een noodzakelijke noch een voldoende voorwaarde zijn. Omdat dit abstract is, is dit (afhankelijk van het publiek) als bijvoorbeeld als volgt te concretiseren: “Veel kinderen met een ADHD classificatie hebben geen kleinere hersendelen (geen noodzakelijke voorwaarde dus) terwijl veel kinderen met een ADHD classificatie ook kleinere hersendelen kunnen hebben (geen voldoende voorwaarde dus).
NLR	Eens, maar vrees dat laatste punt heel lastig wordt om dat veranderd te krijgen. Ik denk dat we moeten aanmoedigen dat scatterplots en soortgelijke afbeeldingen worden ingevoegd die de overlap in bevindingen tussen individuen uit beide groepen direct zichtbaar maakt.

Agenda

13.00 – 13.10 Opening
 13.10 – 13.35 Ervaringsdeskundige aan het woord
 13.35 – 14.00 Themagroep Voorlichting
 14.00 – 14.10 Pauze
 14.10 – 14.35 Themagroep 3
 14.35 – 15.00 Themagroep 4
 15.00 – 15.15 Slotdiscussie
 15.15 – 16.15 Netwerktafels incl. borrel

**Themagroep
Niet-medicamenteuze hulp**

Themagroep
1Themagroep
2Themagroep
3Themagroep
4

Plan van aanpak

- Aanbevelingen uit richtlijnen praktisch toepasbaar maken:
 - Concretiseren van aanbevelingen
 - Deze uitwerken in korte en concrete toepasbare behandelprotocollen
 - Behandelprotocollen als basis voor voorlichtingsmateriaal voor ouders en kinderen
- Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde

Slotdiscussie

13.00 – 13.10 Opening
 13.10 – 13.35 Ervaringsdeskundige aan het woord
 13.35 – 14.00 Themagroep Voorlichting
 14.00 – 14.10 Pauze
 14.10 – 14.35 Themagroep 3
 14.35 – 15.00 Themagroep 4
 15.00 – 15.15 Slotdiscussie
 15.15 – 16.15 Netwerktafels incl. borrel

Netwerktafels + borrel

Themagroep Voorlichting
 Sanne te Meerman

Themagroep Niet-medicamenteuze hulp
 Marjolein Luman en Barbara van den Hoofdakker

Themagroep ADHD-medicatie
 Pieter Hoekstra

De academische werkplaats voor

**ADHD EN DRUK
GEDRAG**

Vragen of tips?
 Betty Veenman: info@adhdendrukgedrag.nl

www.adhdendrukgedrag.nl

Subsidiegever:

ZonMw

accare.net

VU

**VIJF
UNIVERSITEIT
AMSTERDAM**

**rijksuniversiteit
 groningen**

**Hanzehogeschool
 Groningen**
 University of Applied Sciences